

מוסדות
**דרבי
תורה**

בנשיאות מרן הגאון
רבי **אשר וייט שליט"א**

שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

אגדה

ששים ושמחים לעשות רצון קונם

הלכה

קידוש לבנה

פרשת בא תשפ"ה

שנה כ"ז - קובץ י"ד [תתק"ט]

יד"לע"י מכון "מנחת אשר"

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י
מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של
מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109
ירושלים

המען למכתבים:
ת.ד. 23170

Email: info@minchasasher.com

פרשת בא

קידוש לבנה

"החדש הזה לכם ראש חדשים" (שמות י"ב ב').

"אמר ר' יוחנן כל המברך על החדש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה, כתיב הכא 'החדש הזה לכם' וכתוב התם 'זה אלי ואנוהו'" (סנהדרין מ"ב ע"א).

א

שם המצוה

ראשית יש לחקור בעצם שמה של מצוה זו, "קידוש לבנה", איזה קידוש יש כאן, והלא אין כאן אלא ברכה, וכמו שאמרו "הרואה לבנה בחידושה צריך לברך וכו'".

וכבר עמד על זה בשו"ת מהרש"ג (ח"ג סי' ה'), וכתב שבנו שאלו על כך, ורצה לומר שטעות נשתרש בזה בפי ההמון ובאמת צריך לומר חידוש לבנה, והח' נתחלף בק'. אך שוב כתב דכיון דהבית יוסף והדרכי משה (באו"ח סי' תכ"ו) כתבו לשון זה, ודאי תורת אמת היתה בפיהם, ובאמת כבר מצינו ברבותינו הראשונים לשון "קידוש לבנה", עיין מהרי"ל הל' ראש חודש (אות ט') ובספר האשכול (פרק כ"ג).

ונראה בזה, דהנה בבבלי ובירושלמי מצינו נוסח ברכה זו "ברוך מחדש חדשים" (עיין סנהדרין מ"ב ע"א ובירושלמי ברכות ס"ה ע"א), אך במסכת סופרים (פ"כ ה"א) איתא "ברוך מקדש חדשים".

ובמדרש (שמות רבה פרשה ט"ו כ"ד) מצינו בזה מחלוקת וז"ל:

"הרואה את הלבנה כיצד צריך לברך, בזמן שהיו ישראל מקדשין את החודש, אית מן רבנן אמרין ברוך מחדש חדשים, ויש מהם אומרים ברוך מקדש חדשים".

והנה, אם נוסח הברכה הוא "ברוך מקדש חדשים", מובן שברכה זו קרויה בפנינו "קידוש", וכמו קידוש בשבת ויו"ט שגם הוא איננו אלא ברכה, ואין אנו בעצם מקדשים את השבת, דהלא השבת קביעה וקיימא מששת ימי בראשית וקדושה היא מאז [ולכן

קידוש לבנה

חתימת הברכה היא בא"ה מקדש השבת, ודלא כקידוש דימים טובים דחתמינן מקדש ישראל, וכמבואר בפסחים קי"ז ע"ב], אלא דכיון שמברכים מקדש השבת ברכה זו קידוש שמה, וכן בברכת הלבנה דמברך מקדש חדשים, אך באמת חזינן דגם הב"י והרמ"א כינו מצוה זו קידוש לבנה אף דלשיטתם מברכים מחדש חדשים, [ועיין להלן (סימן מ"ח) מה שנתבאר בענין קידוש בשבת].

ונראה בזה עוד, עפ"י המבואר במדרש הנ"ל שאמרו דכיון שבזמן שהיו ישראל מקדשים את החודש היו מברכים ברוך מחדש חדשים [או מקדש חדשים כנ"ל], כך מברכים גם על ראית הלבנה בזה"ז, ולמדנו מזה דמצוה זו אסמכוה על מצות קידוש החדש וזכר היא לה.

וכך מוכח גם ממה שלמדו דהמברך על הלבנה בחידושה כאילו מקבל פני שכינה, ולמדו זאת מן הפסוק "החדש הזה לכם", הרי לן דקידוש לבנה מישך שייכא לקידוש החודש [וכבר כתב כן בספר דרך פקודיך להבני יששכר במצות קידוש החדש מצוה ד']. ולפ"ז ניחא שמצוה זו קרויה קידוש לבנה על שם קידוש החדש, ודו"ק.

עוד יש לבאר על פי דברי המדרש הנפלאים (שמו"ר ט"ו ל"א):

"ד"א החדש הזה לכם, משל למלך שקדש אשה וכתב לה מתנות מועטות, כיון שבא ללקחה כתב לה מתנות רבות כבעל, כך העולם הזה אירוסין היו שנאמר (הושע ב', כ"א) 'וארשתיך לי לעולם' ולא מסר להם אלא הלבנה בלבד שנאמר 'החדש הזה לכם', אבל לימות המשיח יהיו נישואין שנאמר (ישעיה נ"ד, ה') 'כי בועליך עושיך', באותה שעה מוסר להן את הכל, שנא' (דניאל י"ב, ג') 'והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד'".

הרי לן דהלבנה ניתנה להם לבני ישראל לשם קידושין ואפשר דלכך קרויה קידוש לבנה.

קידוש לבנה

ב

נשים בקידוש לבנה

כתב המגן אברהם (ריש סי' תכ"ו), דנשים פטורות מקידוש לבנה דהוי מצות עשה שהזמן גרמא. וכ"כ המשנ"ב (שם סק"א) ובכל הפוסקים האחרונים.

ואף שנחלקו רש"י ותוס' בברכות (כ' ע"ב ד"ה בתפילה) אם כלל זה דנשים פטורות במצות עשה שהזמן גרמא נוהג רק במצוות דאורייתא או אף במצוות דרבנן, וכך נחלקו הראשונים גם בפסחים (ק"ח ע"ב), מ"מ נראה שהמג"א הכריע להלכה דאף במצוות דרבנן נשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא.

אמנם הגרש"ק (הגהות חכמת שלמה על השו"ע שם) הקשה על דברי המג"א, דבאמת אין קידוש לבנה תלוי בזמן, אלא בחידושה של הלבנה, ולא הוי זמ"ג. והרי זה כבר כתב שהחיינו על פרי חדש דוכי הוי זמ"ג משום שיש רק זמן מסויים שאפשר לברך על הפרי, והלא פשוט דכיון דאין זה דין בעצם הזמן אלא בחידוש הפרי אין זה בכלל זמ"ג, משא"כ בלולב ושופר ומצה וכדו' דמצד עצם המעשה אפשר לקיימם בכל זמן, אלא שכן ניתנה הלכתא שלמצוות אלה יש זמן מוגדר ולכן הוי בכלל זמן גרמא. ולכאורה קושיא גדולה הקשה.

ובאמת גם מלשון הרמב"ם (פ"י מברכות ה"ז) שכתב "הרואה לבנה בחידושה מברך בא"י אשר במאמרו" וכו', משמע שברכת הלבנה הוי ככל הברכות שאדם מברך ומודה על שראה דבר שיש בו הנאה לבריות.

ובברכות הרואה נחלקו הראשונים והפוסקים אם הוי רשות או חובה אף לאחר הראיה, דבעירובין (מ' ע"ב) אמרו דברכת שהחיינו על פרי חדש רשות היא. ונחלקו הראשונים אם ראית הפרי רשות אבל אם רואה חייב לברך (דעת האשכול פכ"ג והכנה"ג סי' רכ"ה), או שמא אף כשרואה אין הברכה אלא רשות (דעת הראב"ד והמגן אברהם סי' רכ"ה ס"ק ז').

וראיתי במהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון סי' ה' אות כ"ו) שכתב, דברכת החמה לא הוי זמן גרמא, דמה שאין מברכין עליה רק בעת ההיא, אינו אלא משום דרק בשעה שרואה חמה בתקופתה מברך, ואין זה תלוי בזמן אלא בתקופת החמה, משא"כ בברכת הלבנה אחר חצי החודש אף שהיא במילוי זה מ"מ אין מברכין ותלי בזמן".

קידוש לבנה

ולא ירדתי לסוף דעתו, והלא גם בלבנה, אין מברכין על הלבנה, אלא על חידושה, וכשהלבנה במילוי שוב אין היא מתחדשת, וא"כ הוי ממש כמו ברכת החמה דמברכין רק ברואה חמה בתקופתה ומשו"כ אין הזמ"ג, וכן גם בלבנה שאין מברך אלא הרואה לבנה בחדושה דאין מברכין על הלבנה עד שיאותו לאורה, ומסתבר א"כ כסברת הגרש"ק. ויש ראיה לזה מסידור הדברים ברמב"ם שכתב דין זה מיד לאחר ברכת הקשת ושאר ברכות של שבח הדומות לה, ומשמע דהוי כשאר ברכות ההודאה.

וכבר מצינו כעיי"ז דאף במצוה שאינה נוהגת אלא בזמן מסויים, אך לא מגזה"כ אלא משום סיבה הקשורה לחפצא דהמצוה ולמעשה המצוה, אינה נחשבת מצווה שהז"ג, ונבאר.

א. במצות הבאת ביכורים, כתב הטורי אבן (מגילה דף כ' ע"ב) דאף דמבואר במשנה (בכורים פ"א מ"ו) דיש זמן להבאת ביכורים "מעצרת עד החג מביא וקורא" לא הוי מעשהז"ג, דאין זה משום עצם הזמן אלא משום שבח הפירות.

ב. בספירת העומר, כתב הרמב"ן בקידושין (ל"ג ע"ב) דנשים חייבות בה, והוי מצוה שאין הזמן גרמא, ורבים נתקשו בהבנת דבריו, וכתבו האחרונים (עיין דברי יחזקאל סי' מ"ה ובביאור הגרי"פ פרלא ל"ס המ"צ במבוא אות י"ב) דזמן הספירה תלוי בהבאת העומר ולכן לא הוי הזמ"ג.

ג. ברכת האילנות, כתב בשו"ת הר צבי (או"ח סי' קי"ח) דאף דזמנה בחדש ניסן, לא הוי זמן גרמא, דאין קביעת הזמן אלא משום דאז האילנות מלבלבים ומוציאים פריים עיי"ש.

וכבר דנתי כעיי"ז בביאור דברי הרמב"ן הנ"ל דספירת העומר הוי אין הזמן גרמא, דאפשר דכיון דגדר המצוה הוא לספור את הימים שבין פסח לעצרת, זה הטעם שא"א לקיים מצוה זו בזמן אחר, דהעבר אין והעתיד עדיין, נמצא דלא משום גזה"כ תלויה מצוה זו בזמן, אלא מצד עצם החפצא דמצוה מן הנמנע לקיימה בזמן אחר, ומשום כך אין היא זמ"ג, ודו"ק בזה.

ובאמת הגרש"ק השלים את דבריו במקום אחר, וד"ת עניינים במקום אחד ועשירים במקום אחר, דבשו"ת האלף לך שלמה (סי' קצ"ג) ביאר באופן נפלא את דברי הגמ' בסנהדרין (מ"ב ע"א) "א"ל ר' אחא לרב אשי במערבא מברכי ברוך מחדש חדשים,

קידוש לבנה

א"ל האי נשי דידן נמי מברכי, אלא כדר' יהודה דאמר רב יהודה ברוך אשר במאמרו ברא שחקים וכו', וכבר נתקשו האחרונים בכוונת רב אשי, ובמג"א (שם) כתב דאפשר דלאו דוקא נקט נשי דידן עי"ש.

וכתב הגרש"ק, דבאמת יש שני ענינים שונים בברכת הלבנה: א. ברכה על חדושה של הלבנה, וברכה זו אין להחשיבה זמ"ג דהענין גורם ולא הזמן כמבואר לעיל. ב. ברכה על המאורות ועצם מעשי בראשית, והוא שאנו אומרים "אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם" וכו', וברכה זו לא קשורה בהכרח לחידוש הלבנה.

ולפי"ז אמר רב אשי, אילו כל הברכה היתה רק "מחדש חדשים" נשי דידן נמי מברכינן, דהלא אין זה זמ"ג כמבואר, אלא ע"כ דמברכינן נמי על המאורות וצבא השמים, ואעפ"כ לא מברכינן אלא בזמן מסויים ומשום כך הוי שפיר זמ"ג ונשים פטורות ממנה, ודפח"ח [ואפשר דשני ענינים אלה הם ברכת הרואה מחד וקבלת פני שכינה מאידך כפי שיבואר לקמן אות ד'].
[אמנם חידוש מצינו בדברי המאירי (בסנהדרין שם), שנקט דבאמת נשים מברכות ברכה זו, ופירש את דברי רב אשי לא כתמיה, אלא כהלכה פסוקה, דנשים יוצאות יד"ח בברכה קצרה ברוך אתה ה' מחדש חדשים עי"ש].

ואחר שקבע המג"א שנשים פטורות ממצוה זו, תמה דמ"מ למה לא נהגו לקיימה כמנהג בנות אשכנז לברך על מצות עשה שהז"ג כגון בשופר סוכה ולולב, ורמז למה שכתב בס"י רצ"ו (ס"ק י"א) לגבי הבדלה דמצוה שכל עצמה אינה אלא ברכה, כהבדלה וקידוש לבנה, אין הנשים מברכות, משא"כ בכל הני שיש בהם מעשה מצוה ומברכות עליה עי"ש.

ובשם השל"ה כתב, דכיון דנשים גרמו לפגימת הלבנה אין ראוי שתברכנה עליה.

ויש מן גאוני בתראי שכתבו טעם אחר, דכיון דצריך לצאת לקדש הלבנה תחת כיפת השמים, לא נהגו במצוה זו משום "כל כבודה בת מלך פנימה", עיין שלמת חיים להגרי"ח זוננפלד (ח"א סי' צ"ח), שו"ת אפרקסתא דעניא (ח"א סי' כ"ב), [וכע"ז כתב החת"ס בחידושי שבת דף כ"א דנשים לא נהגו להדליק נר חנוכה כמהדרין משום כל כבודה וכו'], ויסוד דבריהם דצניעות יתירא שנהגו בנות ישראל הכשרות דוחה הידור מצוה.

קידוש לבנה

ג

בגדר המצוה

הנה יש לעיין ביסוד המצוה, האם חייב אדם לראות את הלבנה כדי לקדשה, או שמא אינו חייב לקדשה אלא אם יראנה, אך כל עוד לא ראה את הלבנה בחידושה אינו חייב לקדשה.

דהנה לכאורה אין עיקר ברכה זו אלא כשאר ברכות הרואה, כמבואר ברמב"ם (פ"י מברכות הט"ז) שכלל ברכה זו בהדי שאר ברכות הרואה, וגם בירושלמי (ברכות ס"ה ע"א) כללו ברכה זו בהדי שאר ברכות הרואה, ובכל הני ברכות כגון ראיית הרים וגבעות, הים הגדול, קשת, ברקים וכדו' בודאי אין מצוה לראות, אלא דאם רואה חייב לברך.

ומאידך שמא שאני ברכה זו מכל הני, כיון דאמרו בה דהוי כאילו קיבל פני שכינה, והוא מחוייב לראות כדי לקדש

[ובסגנון אחר, יסוד הספק, האם ראיית הלבנה מחייבת לברך או שמא היא מאפשרת לברך, אך החיוב חל עליו מכח עצם חידושה של הלבנה, ודו"ק].

ומהא דכתבו הטושו"ע ברכת הלבנה בהדי הלכות ר"ח ולא בהלכות ברכות ההודאה, משמע דהוי כתפילות ר"ח וכשם דבר"ח ודאי הוי זמן גרמא ה"ה בברכת הלבנה.

וראייתי מובא שבכת"ע "הנאמן" שנת תשט"ז נחלקו בזה הגרא"ז מלצר והחזו"א, דעת הגרא"ז דמצוה זו רשות היא, ודעת החזו"א דחייב לראות כדי לברך.

ובאמת כבר נחלקו גדולי האחרונים בשאלה זו, דהנה בשו"ת נודע ביהודה (קמא או"ח סי' מ"א) כתב לגבי ציבור שעמד באמצע קריאת המגילה כאשר באו להודיע שרואים את הלבנה ואפשר לברך עליה, ופסק להפסיק מקרא המגילה ויקדשו את הלבנה ושוב ישלימו את המגילה. ובשו"ת ספר יהושע (לג"ר יהושע העשיל באב"ד אב"ד טארניפול סי' רמ"ד) וכן בשו"ת שנות חיים (להג"ר שלמה קלוגר סי' קל"א) נחלקו עליו ותמהו איך נפסיק ממצוה שכבר עסוקים בקיומה כדי לקיים מצוה שעדיין לא בא זמנה ולא נתחייבו בה, דהלא כל עוד לא ראה את הלבנה בחדושה לא נתחייב לקדשה, עי"ש.

קידוש לבנה

וברור לענ"ד דדעת הנוב"י דאין הראיה מחייבת אלא מאפשרת, אבל משעה שהלבנה נראית מחויבים כו"ע לקדשה ולהשתדל בראייתה ע"מ לקיים מצוה זו, אך כפי הנראה נקטו הגאונים שחלקו עליו דכל עוד לא ראה את הלבנה לא נתחייב לברך עליה וכפי הדין בשאר ברכות הרואה.

ולענ"ד ברור דהאמת בזה כדעת החזו"א והנוב"י שחייבים לראות כדי לברך וכהבנה המקובלת והמושרשת ופוק חזי מה עמא דבר, ושתי ראיות לדבר.

הנה נחלקו הפוסקים בסומא אם חייב בקידוש לבנה. דעת המג"א (בסי' תכ"ז סק"א) דחייב, וכן הביא בשם המהרש"ל [ואכן כך מבואר בשו"ת מהרש"ל סי' ע"ז]. אך רעק"א שם הביא דעת המהריק"ש (ערך לחם סעיף א') דסומא פטור כיון שאינו רואה, וכבר כתב גם הרדב"ז (בח"א סי' שמ"א) דרק הרואה את הלבנה מקדשה, וכפשטות לשון חז"ל "הרואה את הלבנה בחידושה מברך", והביאור הלכה כתב שם דכיון שנחלקו בהלכה זו ישמע ברכה זו מאחרים עי"ש.

הרי לן להדיא דעת המהרש"ל והמג"א, דאף מי שאינו רואה כלל חייב לברך ואין הראיה מעכבת, ולשיטתם בודאי שאני ברכה זו מכל ברכות הרואה, וברכה זו מוטלת חובה על האדם כהרבה מברכות השבח, ואף החולקים לא נחלקו אלא במי שאינו רואה כלל, אך אין הכרח שנחלקו ביסוד גדר המצוה.

אמנם מצינו בברכות (נ"ח ע"א) דר' ששת בירך על המלך אף שסומא היה, וכבר העיר בזה המשנה ברורה (סי' רכ"ד ס"ק י"א) והביא בשם הפמ"ג שיברך בלי שם ומלכות, ואפשר דשאני רב ששת שידע בכח תורתו יותר מאותו צדוקי שראה בעיניו עי"ש בסוגית הגמ'.

והנה בברכי יוסף (או"ח סימן רכ"ד אות א') הביא מספר יד אהרן (סי' רכ"ה) שכתב דאף סומא יכול לברך ברכות הראיה כיון שאחרים רואים, וכמו שמצינו בברכות המאורות, והביא מש"כ בשו"ת שבות יעקב (ח"ב סי' ל"ח) שאין סומא מברך ברכות הראיה ולא דמי לברכות המאורות שאינה תלויה בראיה, והברכ"י הביא ראיה ליד אהרן מהא דרב ששת שבירך על המלך אף שהיה סגי נהור, אך כתב לחלק דשאני ברכה על כבוד המלכות דמברך אעפ"י שאינו רואה, משאר ברכות הראיה שלא תיקנו אלא על שמחת הראיה.

קידוש לבנה

ובסברת הברכ"י כתב גם בשערי תשובה (סי' רכ"ד סק"ז), עי"ש.

ובמקור חיים לבעל חות יאיר (קיצור הלכות סוס"י רכ"ד) כתב דאין להביא ראיה מרב ששת לשאר ברכות הראיה, דשאני רב ששת ששמע "קול דשמע סוס דוהר ומרכבה מרקדה, וחצוצרות התרועה בתכסיסי מלכים, ולכן אין ראיה לשאר ברכות הראיה".

ויסוד דבריו דכשם שמברך על הראיה כך יכול לברך אף על השמיעה, ולא תהא ראיה גדולה משמיעה. ודוק בכ"ז.

אך בעיקר הדברים נראה להוכיח, דהנה בכל ברכות הרואה פשוט דחייב האדם לברך תיכף לראיתו הראשונה, ואין הוא רשאי להמנע מלברך מתחלה ולברך על ראיה נוספת, דכיון שראה עניינים אלה חייב הוא לברך [לשיטת הפוסקים דברכות אלו של חובה הן], ויתירא מזו כתב בביאור הלכה (סימן רי"ח סעיף א'), דאם לא בירך על הראיה הראשונה הפסיד ברכתו ושוב אינו יכול לברך על ראיה נוספת עי"ש [וכבר נחלקו בזה הקדמונים דהב"י הביא שיטת רבינו מנוח דאינו מברך על ראיה שניה וכ"כ בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' שי"ט), ודעת הרמ"א (סי' רי"ח שם) דמברך וכ"כ בשו"ת מהרי"ל (סימן קמ"ג) עי"ש].

ויש לעיין לפי"ז, דבקידוש לבנה לא שמענו בזה קפידא, ומעשים בכל יום שאין אנו מברכים על הלבנה בראיה ראשונה אלא לאחר זמן, ויתירא מזו כתב השו"ע (שם) בשם תרומת הדשן (סי' ל"ה) דנכון להמתין עד מוצאי שבת ולקדש את הלבנה מבושמים ולא לקדשו בימות החול, ויסוד שיטתו דמצוה מן המובחר דוחה זריזין מקדימין, הרי דאין בזה אלא דין זריזות, ויש לתמוה הלא נתבאר דבשאר ברכות הראיה יש בזה קפידא מעיקר הדין.

וראיתי בתשובות והנהגות להגר"מ שטרנבוך (ח"ב סי' ר"ח) שהביא בשם ספר אחד דבכת"י לתלמידי הגר"ח מוואלז'ין העידו בשמו ובשם השאגת אריה דאכן גם בקידוש לבנה חייב אדם לקדש הלבנה תיכף לראייתה, ומש"כ השו"ע לקדש במוצ"ש היינו דאין לראותה עד מוצ"ש עי"ש. ופירוש זה רחוק עד שאינו מתיישב על הלב כלל, ובאמת לא מצינו באחד מהפוסקים לדורותיהם שיעלה הלכה זו על הכתב, ומדשתקו רבנן ש"מ לא ניחא להו.

קידוש לבנה

ושוב הגיע לידי כת"ע הנאמן הנ"ל, וראיתי שכל דברי כותב המאמר הנ"ל קלושים ומבולבלים, גם מש"כ בשם הרא"ז להקשות על המג"א דכיון שאין כאן חיוב לא הוי מצוה שהז"ג תמוה, והלא גם ציצית הוי מצוה שהז"ג למ"ד לילה לאו זמן ציצית (כמבואר בקידושין ל"ד ע"א) אף דאינה חיוב אא"כ לובש ד' כנפות. גם מש"כ לחדש דקידוש לבנה לא הוי כשאר ברכות הנהנין תמוה, דמה ענין קדו"ל לברכת הנהנין. גם מש"כ דכיון דאמרו דהוי כמקבל פני שכינה ע"כ הוי חיוב, אין בו הכרח כלל, דהלא גם אמרו כל המקבל פני חברו כאילו קיבל פני השכינה (מכילתא דרבי ישמעאל יתרו פ"א ד"ה ויבא). ומ"מ הנלענ"ד כתבתי.

ומשום כך נראה ברור, דבאמת אין ברכה זו דומה לשאר ברכות הרואה, ובקידוש לבנה אין הברכה מחייבת אלא חידוש הלבנה, אלא שהראיה מאפשרת לברך והיא תנאי לברכה, ופשוט לפי"ז דדין ברכה זו כדין כל מצוה שיש זמן מוגדר לקיומה וכמילה ביום השמיני דכל זמנו כשר וזריזין מקדימין למצוות, ודו"ק בכ"ז.

שהם עתידים להתחדש כמותה

שהם עתידים להתחדש כמותה

"החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה".

"רבי לוי בשם רבי יוסי בר' אלעאי אמר דרך ארץ הוא שיהא הגדול מונה לגדול, והקטן מונה לקטן, עשו מונה לחמה שהיא גדולה ויעקב מונה ללבנה שהיא קטנה, א"ר נחמן והוא סימן טב, עשו מונה לחמה שהיא גדולה, מה החמה הזאת שולטת ביום ואינה שולטת בלילה, כך עשו יש לו חלק בעולם הזה ואין לו חלק בעולם הבא, יעקב מונה ללבנה שהיא קטנה מה הלבנה הזאת שולטת בלילה וביום, כך יעקב יש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא, רב נחמן אמר כל זמן שאורו של גדול קיים אין אורו של קטן מתפרסם שקע אורו של גדול מתפרסם אורו של קטן, כך כל זמן שאורו של עשו קיים אין אורו של יעקב מתפרסם, שקע אורו של עשו מתפרסם אורו של יעקב, הה"ד (ישעיה מ') קומי אורי כי בא אורך, כי הנה החושך יכסה ארץ וכו'" (שמו"ר פרשה ו' אות ג').

"ונוהגין לומר דוד מלך ישראל חי וקיים, שמלכותו נמשלה ללבנה ועתיד להתחדש כמותה, וכנסת ישראל תחזור להדבק בבעלה שהוא הקב"ה דוגמת הלבנה המתחדשת עם החמה שנאמר שמש ומגן ה', ולכן עושין שמחות ורוקדין בקידוש החדש דוגמת שמחת נישואין" (רמ"א תכ"ו ב').

הלבנה קטנה מן השמש, קטנה היא ממנה לאין ערוך, ואעפ"כ נמשלו האומות לשמש ובני ישראל נמשלו לירח, שהרי סגולה מופלאה לירח, היא ורק היא מושלת בלילה. וכמו השמש אומות העולם רבים הם, רבים וגדולים, מרובי אוכלוסין, אך אין הם שולטים אלא ביום, כל אומה ויומה, כל שלטון ותקופת הזוהר שלו, אך בערוב יום נופלים הם, שוקעים למצולות הנשיה אבד זכרם ובטל סברתם, אך כלל ישראל, המעט מכל

שהם עתידים להתחדש כמותה

העמים, כירח, שולט אף בלילה, ובלילות הגלות הארוכים, מתוך החשך הנורא והסתר הפנים הקשה מנשוא, מוסיף עם ישראל להתקיים, והוא מחכה לבוקר, "נפשי לה' משומרים לבוקר", והבוקר בוא יבוא, "שהם עתידים להתחדש כמותה ולפאר ליוצרים על שם כבוד מלכותו".

ראה נא מה שכותב הגר"י עמדין בסולם בית א-ל.

"ואיך לא יבוש הכופר בהשגחה ויעמוד ככלם, מי שיעיין ביחוד עניננו ומעמדנו, אנחנו האומה הגולה שה פזורה אחר כל מה שעבר עליהו מהצרות והתמורות אלפים מהשנים ואין אומה בעולם נרדפת כמונו, מה רבים היו צרינו, מה עצמו נשאו ראש הקמים עלינו מנעורינו, להשמידנו לעקרנו לשרשנו מפני השנאה שסבתה הקנאה רבת צרוננו, גם לא יכלו לנו לאבדנו ולכלותינו, כל האומות הקדומות העצומות, אבד זכרם, בטל סברם, סר צלם, ואני הדבקים בה' כולנו חיים היום, לא נפקד ממנו בכל תוקף אריכות גלותינו אפילו אות א' וניקוד א' מתורה שבכתב וכל דברי חכמים חיים קיימים לא יטה לארץ מכלם, לא שלט בהם יד הזמן ולא כלם, מה יענה בזה פילוסוף חריף היד המקרה עשתה כל אלה, חי נפשי בהתבונני בנפלאות אלה גדלו אצלי יותר מכל נסים ונפלאות שעשה השי"ת לאבותינו במצרים ובמדבר ובארץ ישראל, וכל מה שארך הגלות יותר, נתאמת הנס יותר ונודע מעשה תקפו וגבורתו".

נס זה הגדול מכל הנסים, מתנת הקב"ה שהמשיל את ישראל לירח השולט גם בלילה וכבר הבטיח יוצר בראשית "אז יבקע כשחר אורך וצדקתך כלפיד יבער" וזה שאנו אומרים בקידוש לבנה "דוד מלך ישראל חי וקיים" וכמו שכתב הרמ"א דגם מלכות בית דוד נמשלה ללילה ואף שפסקה מלכות מישראל, ושמים בית הועד, ושפחה ירשה גבירתה, "הם עתידים להתחדש כמותה" ואעפ"י שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא, ומשיח בן דוד יחדש מלכותו במהרה .

שהם עתידים להתחדש כמותה

וגם הלבנה תחדש כנשר נעוריה ועתיד הקב"ה לעתיד לבא לחזור ולהגדילה ותאיר כאור שבעת הימים, אך אין הדבר תלוי אלא בנו ובמעשינו, כאשר נשוב אל ה' ונתקן דרכינו ומעללינו, גם הלבנה תזכה לחזור לגבורתה.

הנה אמרו חז"ל (שבועות דף ט' ע"א) "אמר ר"ל מה נשתנה שעיר של ראש חדש שנאמר בו לה' אמר הקב"ה שעיר זה יהא כפרה על שמעטתי את הירח" וכפרה זו הוא שעיר ר"ח.

ובשו"ת הכת"ס או"ח סי' ע"ד הביא בשם אביו הגדול החת"ס דלכאורה יפלא למה בני ישראל צריכים להביא כפרה זו ולמה הקולר תלוי על צוארם, הוא מותיב והוא מפרק, אילו זכינו לתקן מעשינו הלא הירח היה חוזר להאיר כמו השמש, וא"כ אנו צריכים כפרה שהירח עדיין עומד בקטנותו, וזה כפרת שעיר ר"ח. (אמנם טוב עשו מדפיסי ש"ס וילנא שכתבו שם "זה סוד מסודות הקבלה ואין להבינו כמשמעו ח"ו כי כל כבודה בת מלך פנימה).

ומנהג ישראל לבדוק ולעיין בציציות שבכנפי הכסות לאחר קידו"ל, וגם מנהג זה מאיר באור חדש לאור דברינו, דבאמת קי"ל לילה לאו זמן ציצית, משום דכתיב "וראיתם אותו וזכרתם" ובלילה אי אפשר לראות, אך לעתיד לבא כאשר הלבנה תחזור לגדולתה ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה, אזי גם לילה תהיה זמן ציצית, ומשום כך בודקים אנו בציציותינו לאחר קידוש לבנה, בתקוה, בתחנון, ובתפלה, מתי יגיע היום, שנזכה לקיים מצות ציצית גם בלילה, כאשר לילה כיום יאיר. (כ"כ בהר צבי ח"א סימן י"ב בשם הגרא"ז מלצר).

"שהם עתידים להתחדש כמותה ולפאר ליוצרים על שם כבוד מלכותו"

שהם עתידים להתחדש כמותה

ששים ושמחים לעשות רצון קונם

ישראל נמשלו ללבנה, ויפלא לכאורה מדוע נמשלו בני ישראל הקטנה ולא לשמש הגדולה. אלא שאמנם השמש גדולה אך אין היא גדילה, ולא חשוב כמה אדם גדול אלא כמה אדם גדל.

כתב מהרש"א (סנהדרין מ"ב ע"א) דאף שהקב"ה מיעט את הלבנה ששה ושמחה היא לעשות רצון קונה. ובאמת אמרו חז"ל (חולין ס' ע"ב) שהקב"ה אמר ללבנה "לכי ומיעטי עצמך", וזה נסיון קשה ביותר, לא שהקב"ה מיעטה אלא שציוה עליה להמעיט את עצמה, ועל מדה גדולה זו נאמר, ששים ושמחים לעשות רצון קונם, ומן הלבנה אנו לומדים שלפעמים האדם צריך להמעיט את עצמו, ולעשות כן בשמחה.

ובשם הרה"ק ר' מנדל מרימנוב אמרו פירוש על המשנה "מורא רבך כמורא שמים" שיש לנו ללמוד מגרמי השמים השמש והירח כיצד צריך תלמיד להתנהג עם רבו, לירח אין אור עצמי, כל כחו ואורו מן השמש הוא, וראו זה פלא כאשר הוא מתקרב לשמש (ועומד בין השמש לכדור הארץ אין הוא מאיר כלל, וכשהוא מתרחק מן השמש ועומד מעבר לכדור הארץ) אז הוא ירח מלא ומאיר במלא תפארתו. כך לפעמים צריך התלמיד לעמוד מרחוק, לא להתקרב יותר מדי ולא יהא לבו גס בו, ורק אז יקבל את מלא השפע מורא רבך כמורא שמים.

"שהם עתידים להתחדש כמותה ולפאר ליוצרים על שם כבוד מלכותו".

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן
מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר דוד הגר הי"ו
לום אנג'לס

